

MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya

Maqolada hududlarda mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari, mahalliy byudjetlar daromad bazasini kengaytirish, soliq qonunchiligiga rioya etish va samaradorlikni oshirish masalalari yoritilgan.

Kalit soʻzlar: mahalliy byudjetlar, daromad bazasini kengaytirish, byudjet, ragʻbatlantirish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish, mahalliy soliqlar.

Аннотация

В статье рассматриваются научно-теоретические основы формирования доходов местных бюджетов в регионах, расширение доходной базы местных бюджетов, соблюдение налогового законодательства и повышение эффективности.

Ключевые слова: местные бюджеты, расширение доходной базы, бюджет, стимулирование, социально-экономическое развитие, местные налоги.

Abstract

The article discusses the scientific and theoretical foundations of forming local budget revenues in the regions, expanding the revenue base of local budgets, complying with tax legislation, and improving efficiency.

Keywords: local budgets, expanding the revenue base, budget, incentivization, socio-economic development, local taxes.

KIRISH

Globalashuv sharoitida jamiyatning iqtisodiy-ijtimoiy jihatdan rivojlanishi bevosita davlat tomonidan bozor iqtisodiyotini boshqarish yoʻnalishlariga chambarchas bogʻliqdir. Bu jarayonda davlat boshqaruvining muvaffaqiyatli kechishi tanlangan boshqaruv usullari, vositalari, iqtisodiyotning ichki imkoniyatlari va uning oʻziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib belgilanadi. Bu esa oʻz navbatida iqtisodiyotda yangi moliyaviy munosabatlarni shakllantirishni, shuningdek, davlat tomonidan iqtisodiyotni boshqarishning iqtisodiy, maʼmuriy, tashkiliy va ijtimoiy-psixologik usullarini takomillashtirishni taqozo etadi. Iqtisodiy usullarning asosini esa byudjet-soliq siyosati tashkil etadi.

Shuni alohida taʼkidlash joizki, soliq iqtisodiyotni tartibga solishning eng muhim moliyaviy vositasi boʻlib, uning davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishdagi oʻrni, tarkibiy tuzilishi, bevosita va bilvosita soliqqa tortish tamoyillari, soliq imtiyozlari tarkibi va ulardan foydalanish darajasi, shuningdek, jismoniy va yuridik shaxslar zimmasidagi soliq yuki darajasining turlicha boʻlishi davlatning iqtisodiy tuzumi, iqtisodiy-siyosiy rivojlanish darajasi, ishlab chiqarish va mulkchilik munosabatlari holatining turlicha boʻlishi bilan belgilanadi.

Respublikamizda 2020-yil 1-yanvardan boshlab Oʻzbekiston Respublikasi Oliy

Majlisi va xalq deputatlari mahalliy kengashlarining byudjet sohasidagi vakolatlarini kengaytirish, byudjet mablag'larini taqsimlovchilarning mas'uliyatini oshirish, mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirish va mablag'lardan foydalanishda mahalliy davlat hokimiyati organlarining erkinligini ta'minlashga qaratilgan yangi byudjet tizimi joriy etildi. Ilk bor "2020-yil uchun O'zbekiston Respublikasining Davlat byudjeti to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni bilan mahalliy byudjet xarajatlari xalq deputatlari mahalliy kengashlari tomonidan tasdiqlanishi belgilandi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy iqtisodchi olim J. Stiglitz mahalliy moliyaviy resurslarni shakllantirish nazariy asoslarini fiskal federalizm doirasida tahlil qilgan. Uning fikricha, davlat moliya tizimida daromad manbalarini turli darajadagi hokimiyat organlari o'rtasida oqilona taqsimlash zarur. Agar vakolatlar va moliyaviy resurslar o'rtasida nomutanosiblik mavjud bo'lsa, bu hududiy organlarning samarali faoliyat yuritishiga to'sqinlik qiladi [4].

R. Musgrave davlat moliyasiga oid nazariyalarida byudjet daromadlari taqsimotini "uchlik funksiyasi" (allocation, distribution, stabilization) nuqtai nazaridan baholagan. Unga ko'ra, mahalliy byudjetlar resurslarni taqsimlashda va ijtimoiy tengsizlikni yumshatishda muhim ahamiyat kasb etadi. Musgrave fikricha, agar hududlarga o'z daromadlarini shakllantirish imkoniyati keng berilsa, ular mahalliy ehtiyojlarga mos ravishda samarali iqtisodiy siyosat olib borishi mumkin [5].

Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirish masalasida Sh. Shodmonov va X. Abdukarimov transferlarning o'rni va ahamiyatini alohida ta'kidlagan. Ularning fikricha, davlat byudjeti orqali amalga oshiriladigan moliyaviy yordam, ya'ni turli shakldagi transferlar hududlar moliyaviy imkoniyatlarini tenglashtirish va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishdagi tafovutlarni kamaytirishda muhim vosita hisoblanadi [6].

Iqtisodchi olim N.I. Primovanning fikricha, mahalliy byudjet xarajatlari mutanosibligi mazkur xarajat turlarini amalga oshirishdagi ustuvorlik qanchalik yuqori yoki quyi ekanligini anglatadi. U ushbu kategoriyadan mahalliy byudjetlar ijrosini boshqarishda foydalanish maqsadga muvofiqligini ta'kidlab o'tgan [7].

TAHLIL VA NATIJALAR

Umumdavlat pul mablag'larini byudjet bo'g'inlari o'rtasida taqsimlashning asosini mahalliy byudjet mustaqilligi, ularning davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlanishi va daromadlarini hududiy manbalar hisobiga shakllantirish tamoyillari tashkil etadi.

Ushbu tamoyillardan kelib chiqqan holda, mahalliy byudjetning daromadlari o'z daromadlari va boshqariladigan manbalar hisobidan shakllanadi. O'z daromadlari yoki birlashtirilgan daromadlar to'liq yoki qat'iy belgilangan ulushda bevosita mahalliy byudjetga tushadigan mablag'lardan iborat. O'z daromadlarining asosini mahalliy soliq va yig'imlar tashkil etadi.

O'zbekiston Respublikasining mahalliy byudjeti tomonidan xarajatlarni amalga oshirish uchun tegishli daromadlarga ega bo'lishi shart. Shuning uchun mahalliy byudjet daromadlarining shakllanish holati va ushbu jarayondagi daromad manbalarini

ko‘rib chiqishda, avvalo, daromadlarning shakllanishiga e‘tibor qaratish lozim. Shunga muvofiq, mahalliy byudjet daromadlari o‘z daromadlari (mahalliy soliq va yig‘imlar) va yuqori byudjetdan ajratiladigan mablag‘lar (transferlar) hisobidan shakllanadi. Mahalliy byudjetning birinchi daromad manbai bo‘lib mahalliy soliq va yig‘imlar hisoblanadi. Bu daromad turlari qonunchilikka muvofiq mahalliy byudjetga to‘liq birlashtirilgan manba hisoblanadi.

Mahalliy soliq mahalliy byudjet tarkibida asosiy moliyaviy manba sifatida qaralsa-da, bu soliq mahalliy byudjetga birlashtirilgan xarajatlarni moliyalashtirishda yetarli manba bo‘la olmaydi. Byudjet parametrlarini belgilash vaqtida umumdavlat solig‘idan ajratmalar belgilanadi. Bu jarayon har yili byudjet parametrlarini tasdiqlash chog‘ida ishlab chiqiladi va Prezident qaroriga muvofiq belgilanadi hamda tasdiqlanadi. Umumdavlat solig‘idan ajratmalar ulushi har yili mahalliy byudjetning o‘z daromadlari tushumi hamda ular tomonidan amalga oshiriladigan xarajatlar hajmiga qarab o‘zgartirib boriladi. Umumdavlat solig‘ining muhim xususiyati shundaki, respublika byudjetiga tushadigan soliqdan mahalliy byudjetni boshqarish uchun ajratma sifatida mablag‘ tushishi mumkin. Agar kelgusi yilda mahalliy byudjetning o‘z daromad manbalari (soliqlari) ko‘payib qolsa, umumdavlat solig‘idan ajratma berishning hojati qolmaydi.

Respublikada o‘tgan yillar davomida soliq ma‘murchiligini yanada rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi dasturi ishlab chiqildi. Shu asosda Prezidentimizning 2018-yil 29-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi PF-5468-son Farmoni qabul qilindi. Ushbu konsepsiyaning eng muhim jihati shundaki, unga muvofiq, Harakatlar strategiyasida belgilangan soliq yukini kamaytirish va soliq ma‘murchiligini takomillashtirish vazifalarini to‘laqonli amalga oshirish maqsadida mamlakatimizda soliq tizimini isloh qilish, ya‘ni modernizatsiyalash, konsepsiyani ishlab chiqish va qabul qilish ayni muddao bo‘ldi, desak mubolag‘a bo‘lmaydi.

Umumdavlat va mahalliy soliqlar yagona mohiyatga ega bo‘lib, byudjetga to‘lanishi lozim bo‘lgan majburiy to‘lovdur. Shu bilan birga, umumdavlat solig‘ining ayrim turlarini mahalliy byudjetni to‘ldirish manbai sifatida mahalliy byudjet ixtiyorida qoldirish maqsadga muvofiqdir.

O‘zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksining 7-moddasida byudjet tizimining asosiy prinsiplari belgilangan bo‘lib, unga muvofiq, byudjetni shakllantirishda byudjet tizimining balansliligi va o‘zaro bog‘liqligini ta‘minlash shart. Respublika byudjetidan transfert mablag‘lar Qoraqalpog‘iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahar byudjetiga tasdiqlangan Davlat byudjeti doirasida ajratiladi. Qoraqalpog‘iston Respublikasi byudjeti, viloyatlar va Toshkent shahar byudjetidan esa byudjet subsidiyalari tumanlar va shaharlar byudjetiga tasdiqlangan byudjet doirasida ajratiladi.

Mahalliy byudjetning bu daromad turi o‘ziga xos xususiyatlarga ega. Yuqori byudjetdan ajratiladigan subvensiya va subsidiyalar boshqa daromad turlaridan farq qilib, ular yil boshida tasdiqlangan reja miqdorida olinadi, ya‘ni bu daromad turlariga yil davomida o‘zgartirish kiritilmaydi.

Mahalliy soliqlarning byudjetga to'liq tushishini ta'minlash ularning zimmasidagi asosiy vazifa hisoblanadi. Respublikamiz iqtisodiyotida davom etayotgan islohotlar davrida soliq iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim vosita sifatida ularni doimiy isloh qilib borishni talab etadi. Hozirgi kunda aholi daromadlarining salmoqli qismi xususiy sektorda shakllanmoqda. Davlat tomonidan bu daromadlarni boshqarish imkoniyatlari cheklangan, ularni ma'muriy tarzda davlat xarajatlariga yo'naltirish bozor iqtisodiyoti prinsiplari bilan zid hisoblanadi.

Mahalliy davlat hokimiyati organlarining faoliyatiga bevosita bog'liq bo'lgan hamda to'liq mahalliy byudjet ixtiyorida qoldiriladigan daromad turlari kengaytirildi. 2020-yildan boshlab barcha davlat maqsadli jamg'armalari va chetdan jalb qilingan tashqi qarz mablag'lari hisobidan amalga oshirilayotgan davlat xarajatlari konsolidatsiyalashgan davlat byudjetida aks ettirilib, byudjet qamrovi va ochiqligi darajasi kuchaytirildi. Xalqaro standartlarga muvofiq umumiy fiskal balansning hisobini yuritish yo'lga qo'yildi. Chunki mahalliy byudjet barqaror daromad bazalariga ega bo'lsa, ular xizmat qiluvchi mahalliy hududlar doirasida iqtisodiy islohotlarni moliyaviy jihatdan ta'minlashda muammolar bo'lmaydi hamda mavjud muammolar osonlik bilan hal etiladi.

Demak, mahalliy byudjetning daromadlari quyidagilardan shakllanadi:

- mahalliy soliq, yig'imlar va bojlar, qonunda ko'zda tutilgan majburiy to'lovlar va soliqsiz tushumlarni mahalliy byudjetga yo'naltirish;
- qonun hujjatlari bilan mustahkamlangan umumdavlat soliqlari, yig'imlari va bojlar, bulardan tashqari umumdavlat tushumlari va majburiyatlarini mahalliy byudjetga yo'naltirish;
- davlat pul mablag'lari va mulklari bo'yicha qonunlar asosida huquqlarning mahalliy byudjetga o'tishi;
- yuqori byudjetdan beriladigan transfert, subvensiya va subsidiya mablag'lari; qaytarib bermaslik sharti bilan xorijiy davlatlardan tushgan pul mablag'lari hamda qonunlarda ta'qiqlanmagan boshqa daromadlar.

Mahalliy byudjet daromadlarini mustahkamlash borasida mahalliy hukumatning soliq undirish va soliq bazalarini kengaytirishga bo'lgan qiziqishlarini rag'batlantirishni takomillashtirish zarur. Hududlarning soliq siyosati va salohiyati, avvalo, tegishli pog'onali byudjetga real ravishda yo'naltirilishi mumkin bo'lgan daromadlarning miqdorini nazarda tutadi. Belgilangan huquqiy tomondan qaralganda, soliq siyosati amaldagi byudjetga undirilishi mumkin bo'lgan soliq va yig'imlarning to'g'ri hisoblanishi hamda byudjetga undirilishi darajasini ham bildiradi. Umumiy ma'noda esa, bu hududlarning rivojlanish ko'rsatkichlarini, soliq va yig'imlar undirilishining imkoniyatlarini hamda hududlarning soliqqa tortiladigan resurslarining jami hajmini ifodalaydi. Ko'p hollarda soliq siyosati va salohiyati amaldagi qonunchilikka muvofiq hududlarning soliq daromadlarining mahalliy byudjetga tushiriladigan qismi sifatida ham talqin qilinishi mumkin.

Mamlakatimizda hududiy soliq tizimini iqtisodiy taraqqiyot ehtiyojlariga moslashtirish zarur bo'ladi. Bunda mahalliy byudjet tizimiga oid muammo va masalalarni hal etish lozim (1-jadval).

1-jadval
O‘zbekiston Respublikasi davlat byudjeti va mahalliy byudjet daromadlari va xarajatlarining tarkibi¹

Ko‘rsatkichlar	Yillar (mlrd.so‘m)				
	2020	2021	2022	2023	2024
Davlat byudjet daromadlari	132 938	164 799	201 864	231 721	270 703
Davlat byudjeti xarajatlari	144 143	188 257	236 692	281 097	312 921
Respublika byudjeti daromadlari	105 236	129 626	154 473	176 182	212 643
Respublika byudjeti xarajatlari	96 952	122 723	147 905	179 356	238 024
Mahalliy byudjet daromadlari	27 702	35 173	47 390	55 539	58 060
Ulushi %	26,3%	27,1%	30,7%	31,5%	27,3%
Mahalliy byudjet xarajatlari	47 191	65 534	88 787	101 741	74 897
Ulushi %	48,7%	53,4%	60,0%	56,7%	31,5%
Yuqori byudjetdan olingan subvensiya (transfert) miqdori	10 171	10 443	14 116	24 281	16 837
Ulushi %	10,5%	8,5%	9,5%	13,5%	7,1%

Jadval ma’lumotlariga ko‘ra, 2020-yilda respublika byudjeti daromadlari 132 938 mlrd so‘mni tashkil etgan bo‘lsa, 2024-yilga kelib bu ko‘rsatkich 2 barobarga oshib, 270 703 mlrd so‘mga yetgan. Mahalliy byudjetlar daromadlari ham o‘shish tendensiyasiga ega bo‘lib, 2020-yilda 27 702 mlrd so‘mdan 2024-yilda 58 060 mlrd so‘mgacha o‘sib, 2,1 barobarga ko‘paygan.

Yuqori byudjetdan mahalliy byudjetlarga ajratilgan subvensiyalar (transfertlar) hajmi 2020-yilda umumiy byudjet daromadlarining 10,5 foizini tashkil etgan. Bu ko‘rsatkich 2023-yilda eng yuqori darajaga — 13,5 foizga yetgan bo‘lsa, 2024-yilda 7,1 foizgacha kamaygan. Subvensiyalarning miqdori bo‘yicha 2023-yilda eng yuqori daraja — 24 281 mlrd so‘m (2020-yilga nisbatan 2,4 barobar ko‘p) qayd etilgan. Ammo 2024-yilda transfertlar hajmi 16 837 mlrd so‘mni tashkil etib, o‘tgan yilga nisbatan 30 foizga kamaygan. Ushbu holatni viloyatlar mahalliy byudjetlarining xarajatlari oshishi va ularni qoplab bera olmasligi, shuningdek, maqsadli ijtimoiy xarajatlarga ish haqi va nafaqalarni qoplash uchun sarflanishi bilan izohlash mumkin.

Byudjet tizimida davlat byudjeti muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat byudjeti umumdavlat miqyosidagi tadbirlarni moliyalashtirishda foydalaniladigan qismi bo‘lib, unda byudjetning daromadlar manbalari, ularning tushumlar miqdori hamda kalendar yil davomida aniq yo‘nalishlarga sarflanadigan mablag‘lar nazarda tutiladi. Shu bois davlat byudjetiga asosiy soliqlar daromad sifatida birlashtirib qo‘yilgan.

Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish murakkab jarayon bo‘lib, har doim uning maqbul mexanizmini ishlab chiqish uchun ilmiy va amaliy tadqiqotlar olib boriladi. Bunda yig‘ilgan mablag‘larni quyi byudjet tarmoqlari o‘rtasida taqsimlash muhim o‘rin egallaydi. Bu esa uning barcha yo‘nalishlarini tartibga soluvchi me‘yoriy

¹ Muallif ishlanmasi

bazani mukammallashtirishga qaratilgan bo'lib, mamlakatda soliq tizimini isloh qilishda alohida ahamiyat kasb etadi.

Mamlakatimizda amal qilayotgan soliq tizimida soliq turlarini byudjet darajalari o'rtasida taqsimlash aniq huquqiy asoslarga ega. Har bir soliqning davlat yoki mahalliy byudjetga yo'naltirilishi qonuniy tartibda belgilangan. Davlat byudjeti daromadlari, asosan, umumdavlat ahamiyatiga ega soliqlar hisobidan shakllantiriladi. Mahalliy byudjetlar esa mahalliy soliqlar va yig'imlar hisobiga to'ldiriladi. Ushbu taqsimotning huquqiy bazasi milliy qonunchilikda mustahkamlangan.

O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 24-dekabrda O'RQ-1011-son "2025-yil uchun O'zbekiston Respublikasining davlat byudjeti to'g'risida"gi Qonuni 12-moddasiga muvofiq, soliq turlari tumanlar va shaharlar byudjetlariga belgilangan miqdorlarda o'tkaziladi. Respublikamizda mahalliy byudjet xarajatlarining yetishmay qolgan qismi davlat byudjetidan ajratiladigan mablag'lar va umumdavlat soliqlaridan ajratmalar orqali qoplanadi.

Hududlarning iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlarini xarajatlar nuqtai nazaridan ishlab chiqishda foydalanish va mahalliy byudjet xarajatlari tarkibini tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Mahalliy byudjetni yillik rejalashtirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Mahalliy byudjetlarni rejalashtirish kategoriyasiga ko'ra quyidagi bo'g'inlarga ajratish mumkin:

- davlat byudjetining muhim bo'g'ini;
- davlatning byudjetlararo tartibga solish obyekti;
- davlatning mahalliy doiradagi murakkab tizimli moliyaviy rejasi;
- investitsion fond;
- mahalliy davlat hokimiyatining moliyaviy asosi;
- davlatning ijtimoiy-iqtisodiy funksiyalarini amalga oshirishning moliyaviy vositasi;
- respublika miqyosida pul resurslarini milliy iqtisodiyot manfaatlari nuqtai nazaridan taqsimlash vositasi;
- Yangi O'zbekiston sharoitida aholi muammolarini aniqlashning muhim omili;
- milliy iqtisodiyot doirasida pul mablag'larini bir maromda ta'minlash vositasi;
- ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning asosiy vositasi.

"Mahalliy byudjet daromadlarini prognozlashtirish jarayoni — bu mahalliy byudjetlarning xususiyatlari, birlashtirilgan soliqni daromadlar, hududning moliyaviy va soliq salohiyatidan kelib chiqqan holda tegishli muddatga mahalliy byudjetga soliqni va boshqa qonuniy manbalardan tushadigan mablag'larni baholash va aniqlashga qaratilgan iqtisodiy-huquqiy munosabatlardir."

Mahalliy byudjet daromadlarini prognoz qilishda, albatta, hududning moliyaviy imkoniyatlari va soliq salohiyatidan kelib chiqqan holda unga birlashtirilgan mahalliy soliq va yig'imlar tushishi kutilayotgan daromadlar hisobga olinishi zarur. Mahalliy byudjetlarni tizimli rejalashtirish orqali mahalliy byudjet daromadlarini to'g'ri prognozlash imkoniyati yaratiladi.

Mahalliy byudjet daromadlarini mustahkamlash hozirgi byudjet islohotlarining asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Bu borada aylanmadan olinadigan soliq, mol-mulk

solig'i, yer solig'i va tabiiy resurslarni soliqqa tortish asosiy rol o'ynaydi. Keyingi samarali manba sifatida mahallabay tizimi orqali yangi soliq solish obyektlarini aniqlash muhim tizim hisoblanadi.

Davlat byudjetining sezilarli qismini soliqlar tashkil etadi. Shu bilan birga, soliqlarning byudjetga tushishiga ko'ra tasnifi umumdavlat va mahalliy soliqlar sifatida ajratilgan bo'lib, mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlarning ulushi nisbatan past. Biroq bu muayyan darajada ularning birlashtirilgan daromadlari bilan muvozanatga keltiriladi. Iqtisodiyotning jadal rivojlanayotgan davrida soliqqa tortish tizimi va soliq siyosatining samarali faoliyati iqtisodiy siyosatning mukammal yuritilishiga bevosita bog'liq bo'lib, real sektordagi iqtisodiy jarayonlarning rivojlanishiga muhim turtki bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mahalliy byudjet daromad bazasini shakllantirish uchun mahallabay tizimi orqali yangi soliq manbalarini aniqlash va ularni undirish mexanizmi orqali erishish mumkin. Bunda mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlari o'z daromad bazasini rivojlantirish maqsadida xo'jalik yurituvchi subyektlar va tadbirkorlik subyektlarining faoliyat turlarini yangicha tizimda rivojlantirish va rag'batlantirishlari zarur bo'ladi.

Mahalliy byudjet daromad bazasini shakllantirish va mahalliy byudjet daromadlarini takomillashtirish yuzasidan tadqiqotlar natijasida ishlab chiqiladigan yangi soliq tizimi, vazifa nuqtai nazaridan, mahalliy byudjet daromadlarini oshirish hamda yangi soliq bazalarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Mahalliy byudjet daromad bazasini shakllantirish mahallabay tizimi orqali yangi soliq manbalarini aniqlash va ularni samarali undirish mexanizmi yordamida amalga oshirilishi mumkin. Bunda mahalliy o'zini-o'zi boshqarish organlari o'z daromad bazasini kengaytirish maqsadida xo'jalik yurituvchi hamda tadbirkorlik subyektlarining faoliyat turlarini yangi tizim asosida rivojlantirish va rag'batlantirish choralarini ko'rishlari lozim.

Ta'kidlash joizki, so'nggi yillarda ushbu sohada bir qator chora-tadbirlar amalga oshirildi. Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan ushbu tadbirlarning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- mahalliy byudjetlarning daromad bazasini kengaytirish va barqarorligini ta'minlash;
- soliq siyosatini optimallashtirish orqali biznes muhitini yaxshilash va investitsiyalarni jalb etish;
- hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish va ularning raqobatbardoshligini oshirish;
- ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish va aholi turmush darajasini yaxshilash;
- iqtisodiyotning real sektorlariga turtki beruvchi samarali moliyaviy resurslarni taqsimlash;
- soliq tushumlarini oshirish orqali davlat xizmatlari sifatini yaxshilash;
- hududlarda iqtisodiy faollikni rag'batlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 18-yanvar kun 23-sonli Qarori “O‘zbekistonda yoshlarga oid davlat siyosatini 2025-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi” <https://lex.uz/uz/docs/-5234746> .
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 29-iyun PF-5468-son “O‘zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni <https://lex.uz/docs/-3802378> .
4. Stiglitz J. Economics of the Public Sector. – New York: W.W. Norton, 2000. – 823 p.
5. Musgrave R.A., Musgrave P.B. Public Finance in Theory and Practice. – New York: McGraw-Hill, 1989. – 822 p.
6. Shodmonov Sh.Sh., Abdukarimov X.X. Davlat moliyasi. – Toshkent: «Iqtisodiyot», 2015. – 380 b.
7. Primova N.I. Mahalliy byudjetlar xarajatlari mutanosibligi va boshqaruvdagi ahamiyati. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2019. – 215 b.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, avgust, 8-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**